

УДК 338.48:355

Римар Юрій Миколайович

*кандидат економічних наук, старший викладач кафедри туризму
Національний університет «Львівська політехніка»*

Rymar Yurii

PhD in Economics, Senior Lecturer of Tourism

Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0000-0001-6160-7648

СИСТЕМИ СТРАХУВАННЯ ТУРИЗМУ ТА ТУРИСТІВ

TOURISM AND TOURIST INSURANCE SYSTEMS

***Анотація.** Сучасний ринок страхування пропонує великий спектр страхових продуктів, завдяки яким він має можливість інтегруватися з іншими галузями економіки. Туристична діяльність за своєю економічною природою характеризується високим ступенем ризиковості, а тому її ефективне функціонування неможливе без страхування. Усі розвинуті країни вже давно запроваджують страхування на туристичному ринку для успішного функціонування даної галузі та державної економіки в цілому. Питання страхування в туризмі на українському ринку є проблемним, оскільки відрізняється низькою поінформованістю та довірою населення, недостатньою увагою з боку державних органів. Проте коронавірусна пандемія внесла суттєві корективи в динаміку страхового ринку в 2020 році. Найбільш різкий економічний спад з 1930-х років призвів до падіння попиту на страхування в 2020 році, особливо на послуги страхування життя. Попри це страхова галузь демонструє стійкість в умовах пандемії і має намір подолати найглибшу глобальну економічну рецесію за всю історію, а також прогнозує незначне*

відновлення страхових ринків уже в найближчі 2 роки. Тому вивчення і аналіз динаміки розвитку страхового ринку в умовах, які переживає світ з 2020 року, є особливо актуальними. Саме тому теоретичне обґрунтування розвитку систем страхування в туризмі є завжди своєчасними. У статті автор охарактеризував основні форми та види страхування в туризмі – система страхування зовнішньоекономічних зв'язків в туризмі («Асістанс»), особисте (страхування життя та пенсій, пенсійне страхування, страхування від нещасних випадків, медичне страхування), майнове (страхування майна від вогневих ризиків та стихійного лиха (вогневе страхування), страхування сільськогосподарських культур від стихійних явищ, посухи, граду тощо, страхування тварин на випадок загибелі в результаті хвороби та нещасних випадків, страхування засобів транспорту від аварій, крадіжок та інших ризиків тощо), екологічне страхування, страхування відповідальності.

Ключові слова: страхування, туристичне страхування, добровільне страхування, обов'язкове страхування, страхування зовнішньоекономічних зв'язків в туризмі, асистенс, особисте страхування, медичне страхування, страхові премії, страхові виплати, страхова компанія.

Summary. *The modern insurance market offers a wide range of insurance products, thanks to which it has the opportunity to integrate with other sectors of the economy. Tourist activity by its economic nature is characterized by a high degree of risk, and therefore its effective functioning is impossible without insurance. All developed countries have long introduced insurance in the tourism market for the successful functioning of the industry and the state economy as a whole. The issue of insurance in tourism in the Ukrainian market is problematic, as it is characterized by low awareness and trust of the population, insufficient attention from government agencies. However, the*

coronavirus pandemic has made significant adjustments to the dynamics of the insurance market in 2020. The sharpest economic downturn since the 1930s has led to a drop in demand for insurance in 2020, especially for life insurance services. Nevertheless, the insurance industry is showing resilience in the pandemic and intends to overcome the deepest global economic recession in history, and predicts a slight recovery of insurance markets in the next 2 years. Therefore, the study and analysis of the dynamics of the insurance market in the conditions of the world in 2020, are particularly relevant. That is why the theoretical justification for the development of insurance systems in tourism is always timely. In the article the author described the main forms and types of insurance in tourism - the system of insurance of foreign economic relations in tourism ("Assistance"), personal (life and pension insurance, pension insurance, accident insurance, health insurance), property (property insurance from fire risks and natural disasters (fire insurance), insurance of crops against natural disasters, drought, hail, etc., insurance of animals in case of death due to disease and accidents, insurance of vehicles against accidents, theft and other risks, etc.), environmental insurance, liability insurance.

Key words: *insurance, travel insurance, voluntary insurance, compulsory insurance, insurance of foreign economic relations in tourism, assistance, personal insurance, health insurance, insurance premiums, insurance payments, insurance company.*

Постановка проблеми. Сучасний ринок страхування пропонує великий спектр страхових продуктів, завдяки яким він має можливість інтегруватися з іншими галузями економіки. Туристична діяльність за своєю економічною природою характеризується високим ступенем ризиковості, а тому її ефективне функціонування неможливе без страхування. Усі розвинуті країни вже давно запроваджують страхування на туристичному ринку для успішного функціонування даної галузі та

державної економіки в цілому. Питання страхування в туризмі на українському ринку є проблемним, оскільки відрізняється низькою поінформованістю та довірою населення, недостатньою увагою з боку державних органів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням питання страхування міжнародного туризму займалися такі науковці як Абрамітова Д. Р. [1], Александров В. Т. [2], Александрова М. М. [3], Базилевич В. Д. [4], Вовчак О. Д. [5], Гаманкова О. [6], Говорушко Т. А. [7–9], Машина Н. І. [10, 11], Мних М. В. [12], Плиса В. Й. [13], Ротова Т. А. [16], Сухонос С. Л. [19], Ткаченко Н. В. [20], Яворська Т. В. [22], та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою наукової роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій розвитку страхування в туризмі в сучасних умовах.

Відповідно до поставленої мети були визначені та вирішені наступні завдання:

- узагальнити наукову думку щодо сутності поняття «страхування в туризмі»;
- ознайомитись із класифікаційними особливостями страхування (майнового, особистого та страхування відповідальності);
- охарактеризувати основні форми та види страхування в туризмі (система страхування зовнішньоекономічних зв'язків в туризмі, особисте, майнове, екологічне страхування, страхування відповідальності);

Об'єктом дослідження є процеси страхування в міжнародному та вітчизняному туризмі.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних засад щодо розвитку туристичного страхування в умовах пандемії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наукова література досі не має єдиного погляду щодо походження терміну «страхування». Західні вчені вважають, що етимологія слова «страхування» має латинське

походження і означає «securus», що перекладається як «безпечний», «безтурботний», та за своїм змістом має на увазі ідею застереження, захисту та безпеки.

Термін «страхування» передбачає систему відносин перерозподілу щодо відшкодування збитків.

Офіційне трактування терміну викладене в Законі «Про страхування» [14], і означає «вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів».

Класифікація страхування це поділ страхування залежно від цілей використання результатів класифікації на сфери діяльності, галузі, підгалузі, види, класи, групи [17, 18, 22].

Якщо говорити про основні системи страхування туризму та туристів, то варто виділяти :

- системи страхування зовнішньоекономічних зв'язків у туризмі;
- особисте страхування туристів;
- майнове страхування туристів і туристичних підприємств;
- страхування відповідальності у сфері туризму;
- екологічне страхування в туризмі.

Страхування зовнішньоекономічних зв'язків у туризмі означає страхування зовнішньоекономічних ризиків, що виникають при здійсненні туристичної діяльності, і являє собою комплекс видів страхування, що забезпечують захист інтересів вітчизняних і закордонних учасників тих або інших форм міжнародного співробітництва. Як і страхування, воно

включає особисте страхування, майнове страхування і страхування відповідальності в процесі здійснення міжнародного співробітництва.

«Асістанс» – це страхування, де страхове відшкодування сплачується у вигляді конкретної послуги чи плати за фактично надану послугу. Якщо в класичному страхуванні мова йде про грошове відшкодування збитку, то в системі «Асістанс» – про надання послуги у формі негайної допомоги. Це страхування здійснюють страхові компанії особливого типу. Найбільш відомі серед них: ♦ Europe Assisnance; ♦ Gesa Assisnance (з недавнього часу – Inter Partner Assistance); ♦ Coris Assistance, ♦ Mercur Assistance, ♦ Assist-card, ♦ France Secure та ін. Більшість з цих компаній, власне кажучи, є ТНК у страховому бізнесі. Кожна компанія-асістант має у своєму розпорядженні мережу чергових центрів і бюро, розташованих у регіонах, на яких поширюється дія полісів по забезпеченню її послуг. При настанні страхового випадку клієнт повинен зателефонувати до одного з чергових центрів, номери телефонів яких зазначені в полісі або ідентифікаційній картці. Черговий центр передає виклик у найближче бюро, що безпосередньо надає послуги, і підтверджує, що всі витрати будуть оплачені. Компанію-асістант насамперед характеризує кількість чергових центрів і бюро: чим їх більше, тим швидше буде надана допомога.

Саме компанія-асістант оплачує послуги медичних закладів, бере на себе організацію репатріації, медичної евакуації, супроводу хворого і т.д., а вже потім проводить взаєморозрахунки з конкретними страховиками.

Співробітництво з компаніями мережі Assistance дозволило страховим компаніям гарантувати туристичним підприємствам, що за необхідності кожною проблемою, яка виникне у туриста, займеться професійний представник сервісної компанії в тому місці, де така проблема виникла. Всупереч усталеній думці система «Асістанс» поширюється не тільки на туристів, а й на будь-яких громадян, які виїхали

за кордон не на постійне місце проживання. Так, багато страхових компаній у всіх країнах, у тому числі в Україні, розробили спеціальні схеми страхування для від'їжджаючих за кордон на роботу чи навчання. Умови страхування в цілому ідентичні, але відрізняються тарифами. Особливо коливаються тарифи для від'їжджаючих на роботу за контрактом залежно від виду роботи. У цьому плані страхування громадян, що виїжджають за кордон, тісно пов'язане зі страхуванням від нещасного випадку, яким передбачене тільки відшкодування витрат, що виникають внаслідок раптового захворювання чи нещасного випадку.

Незважаючи на короткий термін існування, у системі «Асістанс» уже склалися свої традиції. Набір послуг звичайно поділяється на кілька груп, які диференціюються відповідно до кодів ризиків А, В, С і D. Кожна попередня група входить до всіх наступних. Наприклад, до групи ризиків D входять ризики А, В і С. Однак різні компанії варіюють, хоча і не принципово, градацію ризиків. Для порівняння розглянемо послуги асістанських компаній Coris (рис. 1.) і Gesa (рис. 2).

Оплата медичних витрат	A	B	C	D
Послуги з медичного транспортування				
Репатріація у разі смерті				
Візит близького родича у надзвичайній ситуації				
Евакуація після лікування				
Дострокове повернення				
Оплата невідкладної стоматологічної допомоги				
Забезпечення допомоги при поломці особистого автотранспорту				
Евакуація транспортного засобу				
Організація евакуації в країну проживання				
Правової захист в суді після ДТП				
Організація пошуку і повернення втраченого багажу				
Оплата термінових повідомлень, пов'язаних зі страховим випадком				
Юридична допомога				

Рис. 1. Поділ ризиків по страхуванню в системі «Асістанс» компанії Coris

Джерело: укладено автором

Порівняння послуг даних компаній показує, що в цілому вони ідентичні, але зміщений акцент кодів ризиків С і D. Яким умовам варто віддавати перевагу, слід вирішувати кожного разу залежно від виду поїздки, передбачуваних ризиків, а також беручи до уваги додаткові умови: ціну, знижки, обмеження. Як показує практика, до 80 % полісів по страхуванню медичних послуг реалізується через туристичні фірми, з якими в страхових компаніях укладені відповідні договори. Безпосередньо в страхових компаніях поліси купують ті мандрівники, які бажають їздити за кордон самостійно.

Послуги	невідкладної	медичної	допомоги	B	C	D
A	Оплата медичних витрат	Послуги з медичного транспортування	Репатріація в разі смерті			
	Візит третьої особи у надзвичайній ситуації	Дострокове повернення	Евакуація дітей			
	Оплата невідкладної стоматологічної допомоги	Надання медичної допомоги	Надання можливості зв'язатися з адвокатом			
	Надання допомоги в відкритті справи по захисту прав застрахованого	Надання адміністративної допомоги	Повернення і відправка багажу за іншою адресою			
	Передача термінових повідомлень	Забезпечення допомоги при поломці особистого авто чи хворобі водія	Організація доставки всіх пасажирів до місця проживання в країні перебування			
	Надання і оплата послуг іншого водія в разі хвороби першого	Забезпечення евакуації пасажирів в країну проживання				

Рис. 2. Поділ ризиків по страхуванню в системі «Асістанс» компанії Gesa

Джерело: укладено автором

Використання страхування за системою «Асістанс» має досить великий перелік обмежень, основне з яких зводиться до того, що можна розраховувати на одержання тільки невідкладної медичної допомоги, але не лікування. Вірніше, «Асістанс» – це послуги, що доповнюють власне медичну допомогу.

Відповідно до різноманіття мети поїздки і їх видів розроблені і види «Асістанса». Серед них виділяється *суперасістанс*, найбільш комплексний продукт для тих, хто прагне мати один договір на всі випадки життя. Крім того, існують спеціалізовані види, усі їх навіть важко перелічити, наприклад:

Асістанс 24 години на добу: ♦ повернення потерпілих у супроводі групи медиків, ремонт автомобіля, повернення дітей, що залишилися без батьківської фінансової підтримки; ♦ компенсаційні відшкодування різних витрат, наприклад, підйому ліфтом в горах і лижних курсів, компенсація за невикористані дні відпустки.

Асістанс за місцем проживання – надання послуг по виклику лікаря, санітарів, машини швидкої допомоги, бронювання місця в госпіталі, надання допомоги по господарству, сантехнічні роботи, послуги склярів та інших фахівців.

Асістанс громадян в усьому світі – репатріація, повернення і супровід санітарами з місця надзвичайної події до місця проживання, авансування під заставу (поручительство), включаючи оплату витрат на медобслуговування, пересилання багажу, послуг адвоката.

Асістанс спеціальний гірськолижний – пошук і надання медичної допомоги потерпілим у горах як взимку, так і влітку, відшкодування витрат за технічне обслуговування і проведення лижних курсів. Компенсаційні виплати за дні невикористаної відпустки.

Асістанс туристичних груп – термінова репатріація і повернення до місця проживання потерпілих з медичних причин: ♦ витрати на медобслуговування; ♦ внесення застави під звільнення з-під арешту; ♦ страхування розкрадання авіабагажу; ♦ багато чого іншого (наприклад, страхування скасування і переривання подорожей, цивільної відповідальності).

Асістанс закордонних колег – термінове повернення до місця проживання потерпілих у супроводі медперсоналу, відшкодування медичних витрат на місці, внесення застави під звільнення з-під арешту.

Асістанс вантажівок і автобусів – гарантує безперервне обслуговування за всіх обставин: ремонт, заміна деталей, охорона поламаного автомобіля, допомога в супроводі громадян чи вантажу, заміна шофера.

Асістанс «Мультиспорт» – витрати на медобслуговування; термінове повернення до місця проживання потерпілих у супроводі медперсоналу, відшкодування витрат за технічне обслуговування і проведення спортивних змагань, термінова репатріація і повернення до місця проживання потерпілих з медичних причин.

Особливості особистого страхування туристів. Особисте страхування є однією із галузей страхування, що законодавчо закріплюються в Україні і є формою захисту від ризиків, що загрожують життю, здоров'ю та працездатності людини. Особисте страхування – це галузь страхування, за допомогою якої здійснюється страховий захист сімейних доходів громадян або зміцнення досягнутого ними сімейного добробуту. У статті 4 Закону України «Про страхування» особисте страхування визначається як страхування майнових інтересів громадян, що не суперечать законодавству України і пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю та додатковою пенсією страхувальника або застрахованої особи.

Об'єктами в особистому страхуванні є майнові інтереси, пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю людини та додатковою пенсією страхувальника або застрахованої особи, тому особисте страхування є однією із форм захисту від грошових втрат по ризиках, що загрожують життю і здоров'ю людини. **Предметом особистого страхування** є: смерть, хвороба, каліцтво, травма, тривалість життя. **Основні події, на випадок**

яких здійснюється страхування: – втрата здоров'я в результаті нещасного випадку; – смерть чи втрата здоров'я в результаті обумовлених у договорі страхування подій; – дожиття до закінчення терміну страхування. **Специфічні риси** представлені на рис. 3.

В особистому страхуванні виділяють декілька груп ризиків, на випадок яких проводиться страхування: 1) смерть страхувальника (застрахованого); 2) тимчасова втрата працездатності; 3) постійна втрата працездатності; 4) закінчення активної трудової діяльності (працездатності) у зв'язку з виходом на пенсію за віком; 5) дожиття страхувальника (застрахованого) до закінчення строку дії договору страхування.

Як галузь страхування особисте страхування поділяється на такі підгалузі: – страхування життя та пенсій; – пенсійне страхування; – страхування від нещасних випадків; – медичне страхування.

Рис. 3. Специфічні риси особистого страхування

Джерело: укладено автором

Страховання від нещасних випадків є важливою складовою особистого страхування і одним із найпоширеніших його видів. Страхування від нещасних випадків може проводитися як у добровільній, так і в обов'язковій формах.

Страховання від нещасних випадків належить до ризикових видів страхування, метою якого є страховий захист громадян на випадок втрати здоров'я або смерті внаслідок нещасного випадку. Виплати можуть здійснюватися у повному розмірі або в межах певної частини. При індивідуальній формі страхувальником є фізична особа, яка укладає договір відносно до себе самої або іншої фізичної особи (наприклад, дитини). При колективній формі страхувальником є юридична особа (підприємство, установа, організація), яка укладає договір страхування на користь своїх працівників, які є застрахованими.

Страховою подією у такому виді страхування є нещасний випадок, загалом під яким розуміється випадкова, короткочасна подія, яка спричинила інвалідність, травму або смерть.

Медичне страхування – форма соціального захисту інтересів населення в охороні здоров'я, що виражається в гарантії отримання та оплати медичної допомоги при виникненні страхового випадку за рахунок накопичених страховиком коштів. Медичне страхування дає змогу гарантувати громадянину безкоштовне надання певного обсягу медичних послуг при виникненні страхового випадку (порушення здоров'я) за наявності договору зі страховою медичною організацією, яка несе витрати з оплати випадків надання медичної допомоги (ризик) з моменту сплати громадянином першого внеску до відповідного фонду.

До основних завдань медичного страхування належать такі:

1) посередницька діяльність в організації та фінансуванні страхових програм із наданням медичної допомоги населенню;

2) контроль за обсягом та якістю виконання страхових медичних програм лікувально-профілактичними, соціальними закладами і окремими приватними лікарями;

3) розрахунок з медичними, соціальними установами та приватними лікарями за виконану роботу згідно з діючою угодою через страхові фонди, які формуються за рахунок грошових внесків підприємств, організацій, громадян.

Традиційно медичне страхування поділяється на два види:

- страхування витрат на лікування;
- страхування непрямих витрат, пов'язаних із захворюванням (санаторно-курортне лікування, протезування, втрата в заробітній платі у зв'язку із захворюванням, додаткове харчування, послуги доглядальниці і тощо).

В обов'язковій формі медичне страхування становить основу організації охорони здоров'я більшості розвинутих країн світу. В Україні медичне страхування в обов'язковій формі не проводиться, хоча Закон «Про страхування» і передбачає цей вид страхування як обов'язковий.

Страхове відшкодування не виплачується у разі:

- здійснення страхувальником (застрахованою особою) навмисних чи неправомірних дій, що призвели до настання страхового випадку;
- навмисного заподіяння страхувальником (застрахованою особою) собі тілесних ушкоджень, у тому числі під впливом дій третіх осіб;
- здійснення спадкоємцем навмисного злочину, що призвело до настання страхового випадку щодо застрахованої особи.

У разі звернення до медичного закладу, що не входить до переліку лікувальних закладів, з якими страховик має договірні відносини, застрахована особа самостійно оплачує вартість медичних послуг, а потім

подає страховику заяву на страхову виплату (якщо таке передбачено договором страхування).

Майнове страхування туристів і туристичних підприємств.

Майнове страхування є однією з провідних галузей страхування, в якій об'єктом страхового захисту є майно в найрізноманітніших його проявах. Це закономірно, оскільки майно є обов'язковим елементом господарської діяльності юридичних осіб та важливою складовою добробуту пересічних громадян і домогосподарств нашої держави.

Під майновим страхуванням розуміють галузь страхової діяльності, в якій об'єктом страхування є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України і пов'язані з володінням, використанням та розпорядженням майном. Суб'єктами майнового страхування є страховики, страхувальники та вигодонабувачі. В Україні до майнового страхування належить страхування засобів повітряного, наземного та водного транспорту, страхування вантажів та інших видів майна, страхування фінансових ризиків тощо.

У майновому страхуванні існують певні обмеження щодо об'єктів страхування – як правило, не страхуються предмети, факт знищення яких важко встановити. Залежно від виду страхових подій, майнове страхування класифікують за такими групами ризиків:

- страхування майна від вогневих ризиків та стихійного лиха (вогневе страхування);
- страхування сільськогосподарських культур від стихійних явищ, посухи, граду тощо;
- страхування тварин на випадок загибелі в результаті хвороби та нещасних випадків;
- страхування засобів транспорту від аварій, крадіжок та інших ризиків тощо.

Рис. 4. Обмеження щодо об'єктів страхування у майновому страхуванні

Джерело: укладено автором

Страхування відповідальності у сфері туризму. Часто відповідальність туристичного підприємства помилково розглядають як професійну, в той час як поняття «професійна відповідальність» може відноситися тільки до фізичних осіб – носіїв конкретної професії. Туристичне ж підприємство, будучи юридичною особою, не може бути носієм професії, тому що носії різних професій у ньому працюють.

Нова редакція Закону України «Про туризм» [15] внесла ясність у поняття мінімальної відповідальності суб'єктів туристичної діяльності. Так, мінімальний розмір фінансового забезпечення туроператора має складати суму, еквівалентну не менше 20 тис. євро. Розмір фінансового забезпечення туроператора, який надає послуги винятково зовнішнього і в'їзного туризму, повинен складати суму, еквівалентну не менше 10 тис. євро. Мінімальний розмір фінансового забезпечення турагента має складати суму, еквівалентну не менше 2 тис. євро. Ці суми повинні враховуватися при страхуванні відповідальності суб'єктів туристичного

ринку. Однак це не означає, що відповідальність не може бути застрахована на більшу суму.

Страховання цивільної відповідальності застосовується у всьому спектрі надання туристичних послуг. При цьому може розглядатися збиток, нанесений туристичним підприємством туристу, туристом – туристичному підприємству, перевізником – пасажиру і навпаки, готелем – своєму клієнту і навпаки. Цивільний кодекс України [21] визначає види відповідальності в туристичній діяльності й у такий спосіб дозволяє страхувати як відповідальність туристичних організацій перед туристом, так і відповідальність туристів перед туристичними підприємствами.

Основними споживачами страхування відповідальності в туристичному бізнесі є транспортні підприємства, готелі, підприємства харчування, організатори масових заходів, автомобільні парки та інші учасники інфраструктури туристичного бізнесу.

Найбільшого поширення набуло страхування загальноцивільної відповідальності фізичних осіб при поїздках за кордон. Деякі держави, зокрема Австрія, запровадили норму страхування відповідальності для туристів із країн СНД. Це пов'язано з тим, що протягом останніх років кількість подій по нанесенню шкоди здоров'ю і майну третіх осіб громадянами країн СНД різко зросла, а компенсація цієї шкоди не здійснювалася.

Об'єктом страхування відповідальності туристичного підприємства за невиконання зобов'язань є майнові інтереси туристичного підприємства (застрахованої особи), пов'язані з його обов'язком у порядку, встановленому законодавством України, відшкодування збитків туристам (та іншим особам) у зв'язку з невиконанням чи неналежним виконанням своїх зобов'язань, у тому числі договірних.

Страховими подіями можуть бути випадкові пожежі в готелях, вибухи, аварії, руйнування і т.д., що нанесли збиток майну, життю і

здоров'ю туристів. Туристи можуть залишитися в країні перебування не з власної волі, а з примусу, будучи притягнутими до відповідальності за порушення місцевих порядків. При проведенні шоп-турів можливі конфлікти з місцевою владою і рекетирами в місцях торгівлі. Як би там не було, якщо вони поїхали по туристичній путівці, повернення їх на Батьківщину належить до сфери відповідальності туристичного підприємства, і воно зобов'язане врегулювати всі непередбачені випадки, що сталися з їхніми підопічними.

Значення екологічного страхування для розвитку туристичної сфери. Екологічне страхування – це страхування відповідальності об'єктів-потенційних винуватців аварійного, ненавмисного забруднення середовища і страхування власних збитків, що виникають у джерел такого забруднення.

Мета екологічного страхування – це найбільш повна компенсація нанесеного екологічної шкоди.

Виділяють наступні **види екологічного страхування**: особисте, майнове, екологічної відповідальності.

Особисте й майнове страхування має значення для громадян. У страхуванні екологічної відповідальності громадяни не беруть участь, але в підсумку воно також зачіпає їхні інтереси, оскільки створює додаткові фінансові гарантії компенсації екологічної шкоди.

Відзначимо деякі **проблеми і тенденції розвитку екологічного страхування**. Однією з головних проблем є відсутність необхідної статистичної бази для об'єктивного розрахунку тарифних ставок страхових премій. Крім того, виникають складнощі при створенні великих резервних фондів або пошуку перестраховика для виконання зобов'язань.

Негативним чинником є також відсутність методики нормативних оцінок збитку, заподіяного як майну, так і здоров'ю громадян. У розрахунку величини збитків та шкоди найважчим є питання визначення

збитку здоров'ю (життю) страхувальника. У цьому зв'язку намітилася негативна тенденція в діяльності страхового захисту: страхові компанії виключають зі своїх правил страхування відповідальність за шкоду, заподіяну здоров'ю внаслідок екологічного лиха.

Зауважимо, що під **збитками** слід розуміти шкоду, заподіяну аварійним забрудненням навколишнього середовища самого джерела забруднення, а під **збитком** – шкоду, заподіяну третім особам.

Однією з причин, що стримують розвиток ринку екологічного страхування, є відсутність методології та методик страхування екологічного ризику. У механізмі екологічного страхування не передбачені часові рамки відповідальності страховика, а також способи визначення характеру забруднення (чи є цей процес поточним або одиничним явищем).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином класифікація різноманітних форм страхування в українському туристичному бізнесі дозволяє структурувати недостатньо заповнені ніші у сфері страхових відносин і наблизити Україну до рівня розвинутих європейських країн, а в подальших наукових дослідженнях в цій галузі пропонується зосередити увагу на удосконаленні методики нормативних оцінок збитків та законодавчому врегулюванні правових взаємовідносин, які виникають між страховиками і страхувальниками під час туристичних подорожей.

Література

1. Абрамітова Д. Р. Міжнародне регулювання страхування на світовому туристичному ринку // Збірник наукових праць Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2014. Випуск 39.
2. Александров В.Т. Страхова справа. Інтегрований навчальний комплекс: підручник: Автоматизована система навчання на CD та

- Інтернет портал : у 2 кн. Книга 1. Страхування. Страхові послуги / В.Т. Александров, О.М. Бандурка, О.І. Ворона та ін. Київ : АВТ; Харків : Видавничий центр НТУ „ХПІ”, 2003. 639 с.
3. Александрова М.М. Страхування : навч. посібник / М.М. Александрова. Київ : Центр учбової літератури, 2002. 208 с.
 4. Базилевич В.Д. Страхова справа / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. 4-е вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2005. 351 с.
 5. Вовчак О.Д. Страхова справа : підручник / О.Д. Вовчак. Київ : Знання, 2011. 391 с.
 6. Гаманкова О. Страхова послуга як продукт діяльності страхових компаній в умовах ринку // Вісник Київського університету ім. Т. Шевченка. Серія економіка. 2008. Вип. 104. С. 16–19.
 7. Говорушко Т.А. Страхові послуги : навчальний посібник / Т.А. Говорушко. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 400 с.
 8. Говорушко Т.А. Страхові послуги : підручник / Т.А. Говорушко. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 376 с.
 9. Говорушко Т.А. Страхування : навчальний посібник / Т.А. Говорушко, В.М. Стецюк. Львів : Магнолія, 2013. 205 с.
 10. Машина Н. І. Міжнародне страхування : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 504 с.
 11. Машина Н. І. Страхування для туристичних підприємств : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 368 с.
 12. Мних М.В. Страхування в Україні: сучасна теорія і практика. Підручник. К.: Знання України, 2006. 286 с.
 13. Плиса В.Й. Страхування: навч. посібник. 2-е вид. / В.Й. Плиса. Київ : Каравела, 2008. 392 с.
 14. Про страхування : Закон України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>

15. Про туризм : Закон України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/324/95-%D0%B2%D1%80>
16. Ротова Т.А. Страхування: навч. посіб. / Т.А. Ротова, Л.С. Руденко. Київ : Київ, Нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 400 с.
17. Страхіві послуги : підручник / [С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін.] ; Кер. авт. кол. й наук. ред. проф. С.С. Осадець і доц. Т.М. Артюх. Київ : КНЕУ, 2007. 464 с.
18. Страхування: теорія та практика : навчально-методичний посібник / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. та ін. ; За загальною редакцією проф. Внукової Н.М. Харків : Бурун Книга, 2004. 376 с.
19. Сухонос С.Л. Страхова послуга як економічна категорія / С.Л. Сухонос // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2011. № 1. С. 568–576.
20. Ткаченко Н.В. Страхування : навчальний посібник / Н.В. Ткаченко. Київ : Ліра, 2007. 376 с.
21. Цивільний кодекс України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15>
22. Яворська Т.В. Страхіві послуги : навч. посіб. / Т.В. Яворська. ЛНУ ім. І. Франка, 2008. 250 с.

References

1. Abramitova D. R. Mizhnarodne rehuliuвання strakhuvannya na svitovomu turystychnomu rynku // Zbirnyk naukovykh prats Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy. 2014. Vypusk 39. [in Ukrainian].
2. Aleksandrov V.T. Strakhova sprava. Intehrovanyi navchalnyi kompleks: pidruchnyk: Avtomatyzovana systema navchannia na SD ta Internet portal : u 2 kn. Knyha 1. Strakhuvannya. Strakhovi posluhy / V.T. Aleksandrov, O.M. Bandurka, O.I. Vorona ta in. Kyiv : AVT; Kharkiv : Vydavnychiy tsentr NTU „KhPI”, 2003. 639 s. [in Ukrainian].

3. Aleksandrova M.M. Strakhuvannia : navch. posibnyk / M.M. Aleksandrova. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury, 2002. 208 s. [in Ukrainian].
4. Bazylevych V.D. Strakhova sprava / V.D. Bazylevych, K.S. Bazylevych. 4-e vyd., pererob. i dop. Kyiv : Znannia, 2005. 351 s. [in Ukrainian].
5. Vovchak O.D. Strakhova sprava : pidruchnyk / O.D. Vovchak. Kyiv : Znannia, 2011. 391 s. [in Ukrainian].
6. Hamankova O. Strakhova posluha yak produkt diialnosti strakhovykh kompanii v umovakh rynku // Visnyk Kyivskoho universytetu im. T. Shevchenka. Serii ekonomika. 2008. Vyp. 104. S. 16–19. [in Ukrainian].
7. Hovorushko T.A. Strakhovi posluhy : navchalnyi posibnyk / T.A. Hovorushko. Kyiv : Tsentr navchalnoi literatury, 2005. 400 s. [in Ukrainian].
8. Hovorushko T.A. Strakhovi posluhy : pidruchnyk / T.A. Hovorushko. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury, 2011. 376 s. [in Ukrainian].
9. Hovorushko T.A. Strakhuvannia : navchalnyi posibnyk / T.A. Hovorushko, V.M. Stetsiuk. Lviv : Mahnoliia, 2013. 205 s. [in Ukrainian].
10. Mashyna N. I. Mizhnarodne strakhuvannia : navch. posib. Kyiv : Tsentr navchalnoi literatury, 2006. 504 s. [in Ukrainian].
11. Mashyna N. I. Strakhuvannia dlia turystychnykh pidpriemstv : navchalnyi posibnyk. Kyiv : Tsentr navchalnoi literatury, 2006. 368 s. [in Ukrainian].
12. Mnykh M.V. Strakhuvannia v Ukraini: suchasna teoriia i praktyka. Pidruchnyk. K.: Znannia Ukrainy, 2006. 286 s. [in Ukrainian].
13. Plysa V.I. Strakhuvannia: navch. posibnyk. 2-e vyd. / V.I. Plysa. Kyiv : Karavela, 2008. 392 s. [in Ukrainian].
14. Pro strakhuvannia : Zakon Ukrainy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-vr>
15. Pro turyzm : Zakon Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/324/95-%D0%B2%D1%80>
16. Rotova T.A. Strakhuvannia: navch. posib. / T.A. Rotova, L.S. Rudenko. Kyiv : Kyiv, Nats. torh.-ekon. un-t, 2001. 400 s. [in Ukrainian].

17. Strakhovi posluhy : pidruchnyk / [S.S. Osadets, T.M. Artiukh, O.O. Hamankova ta in.] ; Ker. avt. kol. y nauk. red. prof. S.S. Osadets i dots. T.M. Artiukh. Kyiv : KNEU, 2007. 464 s. [in Ukrainian].
18. Strakhuvannia: teoriia ta praktyka : navchalno-metodychnyi posibnyk / Vnukova N.M., Uspalenko V.I., Vremenko L.V. ta in. ; Za zahalnoi redaktsiiei prof. Vnukovoi N.M. Kharkiv : Burun Knyha, 2004. 376 s. [in Ukrainian].
19. Sukhonos S.L. Strakhova posluha yak ekonomichna katehoriia / S.L. Sukhonos // Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy. 2011. № 1. S. 568–576. [in Ukrainian].
20. Tkachenko N.V. Strakhuvannia : navchalnyi posibnyk / N.V. Tkachenko. Kyiv : Lira, 2007. 376 s. [in Ukrainian].
21. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15>
22. Iavorska T.V. Strakhovi posluhy : navch. posib. / T.V. Yavorska. LNU im. I. Franka, 2008. 250 s. [in Ukrainian].